

Хмара В. В.,

кандидат філологічних наук, викладач кафедри англійської мови
Житомирського державного університету імені Івана Франка

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ ЛЮДИНА В СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКИХ І ЗАХІДНОГЕРМАНСЬКИХ МОВАХ ЗАСОБАМИ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З АНТРОПНИМ КОМПОНЕНТОМ

Анотація. У статті пропонується зіставний аналіз фразеологізмів з антропним компонентом, які вербалізують концепт ЛЮДИНА в російській, українській, німецькій та англійській мовах, з метою показати ізоморфні та аломорфні риси в чотирьох лінгвокультурах.

Ключові слова: концепт, фразеологізм, антропний компонент, фрейм.

Постановка проблеми. У вітчизняній і зарубіжній лінгвістиці, починаючи з ХХ століття, спостерігається тенденція до виявлення та аналізу мовних явищ, які фіксують культурно значиму інформацію, – збережених у колективній пам'яті народу символічних способів матеріального і духовного усвідомлення світу певним етносом, що відтворені в його системі етичних та естетичних цінностей, нормах, звичаях, обрядах, міфах, віруваннях, побуті тощо [6, с. 15; 8, с. 23; 12, с.147].

Симбіоз лінгвокультурного (через взаємозв'язок мови та культури) [3, с. 46; 2, с. 75; 7; 14, с. 68], лінгвоконцептуального [9, с. 10–12; 13, с. 4], соціолінгвістичного та зіставного аналізів (через виокремлення семантичних особливостей і структурних зрушень у близькоспоріднених і різноструктурних мовах) дав змогу підняти дослідження фразеології на якісно новий рівень і зробив можливим виявлення культурних доміант і відмінностей у житті окремих лінгвокультурних спільнот, що допомагає краще осягнути власну культуру і менталітет [10, с. 172; 14, с. 69; 15, с. 94].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення фразеологічних одиниць (далі – ФО) здійснюється з позицій антропоцентричної парадигми. Наприклад, Л.Ю. Буянова вважає російські фразеологізми ментально-когнітивними засобами мовної концептуалізації сфери моральних якостей людини [1, с. 36], А.А. Джелілов досліджує когнітивну діяльність людини в кримськотатарській, англійській та українській фразеології [5, с. 4], а Н.Б. Дем'яненко – фразеологічні одиниці на позначення вольових рис характеру в польській, українській і російській мовах [4, с. 302].

Метою статті є визначення спільних та етноспецифічних особливостей вербалізації концепту ЛЮДИНА засобами фразеології на матеріалі англійської, німецької, української та російської мов.

Виклад основного матеріалу. Під фразеологічною одиницею з антропним компонентом (далі – ФОАК) розуміємо стале словосполучення чи речення, до складу якого входить елемент на позначення невід'ємних речових та абстрактних атрибутів особи, що виконують функцію її ідентифікації як фізичного та соціального об'єкта. Такий елемент позначаємо терміном «антропний компонент» (далі – АК). Він, передовсім, містить інформацію про частини тіла людини, що в сукупності створюють її неповторний зовнішній образ, який дає змогу упізнати,

тобто відрізнити за зовнішністю одну людську істоту від іншої. Невід'ємним атрибутом людини є її частини тіла, що концептуалізуються як предмет, який створює її індивідуальний образ, ідентифікує її зовнішньо.

Акт фразеологічної антропосемічної номінації за допомогою одиниць з АК є процесом закріплення в їхніх значеннях різнобічного пізнання людини в різних її іпостасях, що відбивається в тематичній диференціації інформації, яка міститься в концепті ЛЮДИНА. Останній є ізоморфним, крім того, центральним концептом будь-якої мовної картини світу [11, с. 17]. При цьому його мовне означування є етноспецифічним – значення різномовних вербалізаторів концепту захоплюють різні його ділянки, а тому вивчення цих одиниць призводить до виявлення специфічного в інформаційній структурі концепту в РМКС і, як наслідок, уможливорює пізнання особливостей національного світобачення.

Фрейм ЛЮДИНА представлений міжфреймовою мережею, що зберігає інформацію про різноаспектне існування людини. У структурі тієї ділянки мережі, що об'єктивується за допомогою ФОАК, можна виділити такі найбільші інформаційні блоки (субфрейми), як БІОФІЗИЧНА ІПОСТАСЬ, СОЦІАЛЬНА ІПОСТАСЬ, ПСИХІЧНА ІПОСТАСЬ.

Субфрейм БІОФІЗИЧНА ІПОСТАСЬ демонструє ізоморфізм в РМКС, містить інформацію про таке:

– зовнішність: **англ.** *arm candy*; **нім.** *Beine so dünn wie Streichhölzer haben*; **укр.** *вóлос у вóлос*; **рос.** *волосинка за волосинкой бегаєт с дубинкой*;

– вік: **англ.** *long in the tooth*; **нім.** *mit einem Bein im Grab(e) stehen*; **укр.** *дожити до сивого волосу*; **рос.** *(дожить) до седых волос*;

– фізичний стан / самопочуття: **англ.** *dead on one's feet/on its feet*; **нім.** *gute / schlechte Augen haben*; **укр.** *ні рук, ні ніг не чути*; **рос.** *как рукой сняло*;

– фізичні дії: **англ.** *not turn a hair*; **work your fingers to the bone**; **нім.** *die Hände in den Schoß legen*; **укр.** *виходити з рук чийхось*; **рос.** *давать волю рукам*;

– просторово-часове буття;

– орієнтування в просторі (положення / напрям руху): **англ.** *neither hide nor hair of*; **нім.** *rechter Hand*; **immer der Nase nach**; **укр.** *у ліву руку*; **рос.** *встретиться носом к носу*;

– розміщення стосовно інших об'єктів: **англ.** *arm in arm*; **нім.** *jemandem im Nacken sitzen*; **укр.** *колiно в колiно*; **рос.** *под носом*;

– орієнтування в часі: **англ.** *put something on the long finger*; **нім.** *etwas ins Auge fassen*; **укр.** *на носі* **рос.** *на носу*;

– швидкість: **англ.** *fleet of foot*; **нім.** *die Beine in die Hand nehmen*; **укр.** *дрiботити язиком*; **рос.** *живой рукой*.

Вербалізація різних інформаційних ділянок субфрейму БІОФІЗИЧНА ІПОСТАСЬ концепту ЛЮДИНА демонструє

ізоморфізм, зокрема, щодо фізичного стану, фізичних дій, орієнтування в просторі, зовнішності, віку, просторово-часового буття (розміщення стосовно інших об'єктів, проміжків часу, орієнтування в часі, швидкості).

ПСИХІЧНА ПОСТАСЬ фіксує увагу на такому:

– рисах характеру: **брехливості – чесності**: англ. *carry fire in one hand and water in the other*; нім. *sein Herz auf den Lippen tragen*; укр. *лишати (лишити) з носом*; рос. *за нос; хвалькуватості / пихатості – скромності*: англ. *break one's arm patting oneself on the back*; нім. *jemandem über die Achsel ansehen*; укр. *дуги зубу (морду)*; рос. *нос задрають, поднять; непослідовності – послідовності*: англ. *a (sudden) rush of blood to the head*; укр. *права рука не знає, що робить ліва*; рос. *левая рука не знает, что творит правая; зажерливості – стриманості* (у задоволенні матеріальних потреб): нім. *Lass dir auf die Achsel sitzen, so will man dir auf den Kopf*; укр. *гребти під себе обома руками*; рос. *дай палець, потребує всю руку; непорядності – порядності*: нім. *jm. ein Bein stellen – jm. (ein) Beinchen stellen*; укр. *чужими руками жар загрібати*; рос. *чистыми руками делай что-н.; лицемірстві / хитрості – щирості*: англ. *an iron hand in a velvet glove*; нім. *auf beiden Achseln tragen*; укр. *водити за ніс*; рос. *голыми руками не возьмешь; лінощах – працьовитості*: англ. *set (one's) shoulder to the wheel*; укр. *руки та ноги не знають спочинку*; рос. *не покривит пальцем*;

– емоційних процесів: **роздратуванні**: англ. *in someone's hair*; нім. *mit dem linken Bein zuerst aufgestanden sein*; укр. *скреготати зубами*; рос. *под горячую руку попасть; розлюченості*: англ. *show one's teeth / bare one's teeth*; нім. *sich die Haare rauhen*; укр. *під злу руку*; рос. *скалить зуби; страху*: англ. *sb's hair stands on end*; нім. *weiche Knie haben / kriegen*; укр. *ніс під себе*; рос. *волосы ворочаются; задоволенні – незадоволенні*: англ. *rub (one's) hands*; укр. *потерти руки*; рос. *веселыми ногами пойти*;

– мотиваційних станах: **бажанні**: англ. *would give your right arm for*; нім. *jemandem jucken die Fingernach etwas*; укр. *аж руки сверблять*; рос. *глаза разгорелись на что-н.; інтересі*: англ. *get someone's eye*; нім. *jemandem etwas aus der Nase ziehen*; укр. *не в голові*; рос. *любопытной Варваре нос оторвали*;

– когніції: **рівні інтелекту**: англ. *good head on one's shoulders; have a banana-head*; нім. *ein kluger Kopf sein; Sülze im Kopf haben*; укр. *мати голову на плечах (на в'язах); тюття з полів'яним носом*; рос. *человек с головой; кто-л. совсем без головы; розумових процесах*: англ. *get through one's head*; нім. *sich etwas an beiden Händen abzählen*; укр. *брати голову в руки*; рос. *голову ломают над чем; знанні / ерудиції*: англ. *have / keep your finger on the pulse*; нім. *etwas im kleinen Finger haben*; укр. *знати, як свої (своїх) п'ять пальців*; рос. *знать как свои пять пальцев*.

СОЦІАЛЬНА ПОСТАСЬ містить знання про таке:

– різні поведінкові особливості людини: англ. *up in arms about something*; нім. *die Hände in die Taschen stecken*; укр. *видирати з зубів*; рос. *складывать зубы бантиком, сердечком*;

– прояви міжособистісної взаємодії: **трудова / професійна діяльність**: англ. *have a good arm*; нім. *jemandes rechte Hand*; укр. *чужими (не своїми) руками*; рос. *рукой не достанешь кого-н.; патогенну / незаконну діяльності*: англ. *have your hand in the till*; нім. *mit einem Bein im Gefängnis stehen*; укр. *липкі руки*; рос. *обagrить руки кровью; комунікативну діяльність*: англ. *have a silver tongue*; нім. *Haare auf den Zähnen haben*; укр. *гострий на язик*; рос. *язык хорошо подвешен*;

– відносини: **особистісні відносини**: англ. *hand in glove*; нім. *im Nacken sitzen*; укр. *права рука*; рос. *подать, протянуть руку помощи*;

– володіння: англ. *change hands*; нім. *mit leeren Händen dastehen*; укр. *на руках*; рос. *в одні руки продать*;

– матеріальний стан: англ. *need something like a hole in the head*; нім. *jemandem die Haare vom Kopf fressen*; рос. *зубы на полку положить*.

Отже, концептуальний простір різномовних ФОАК на позначення особи містить знання про біофізичні, психічні та соціальні особливості людини. Субфрейм БІОФІЗИЧНА ПОСТАСЬ зберігає уявлення кожної з фокусних лінгвостільнот про зовнішність, вік, фізичні дії та просторово-часове буття. ПСИХІЧНА ПОСТАСЬ фіксує увагу на перцептивних можливостях людини, рисах характеру, особливостях протікання когнітивних процесів, мотиваційному стані людини та волевиявленні. СОЦІАЛЬНА ПОСТАСЬ містить знання про поведінку, міжособистісну взаємодію, відносини, володіння, матеріальний стан, відповідність нормам спільноти, відповідність інтересам особи. Зіставлення значень різномовних ФОАК указують на ізоморфність щодо тематичної / референційної диференціації РМКС, проте об'єм інформаційних блоків, що корелюють, відрізняється національною специфікою.

Кількісне співвідношення ФОАК на позначення особи, які містять знання про біофізичні, психічні та соціальні особливості людини, показано в таблицях 1, 2, 3 та 4.

Таблиця 1

Відсоткова репрезентація компонентів субфреймів БІОФІЗИЧНА ПОСТАСЬ, ПСИХІЧНА ПОСТАСЬ та СОЦІАЛЬНА ПОСТАСЬ в англійській мові

Компоненти	Біофізична іпостась	Психічна іпостась	Соціальна іпостась	Загальна к-сть
head	4,86 %	9,46 %	5,50 %	19,82 %
hair	2,05 %	2,17 %	0,64 %	4,86 %
ear	4,09 %	1,41 %	1,28 %	6,78 %
nose	1,28 %	1,41 %	0,90 %	3,59 %
eye	3,71 %	3,45 %	1,92 %	9,08 %
lips	1,02 %	0,77 %	1,02 %	2,81 %
tongue	2,05 %	1,15 %	0,64 %	3,84 %
tooth	1,02 %	1,53 %	1,53 %	4,08 %
neck	1,28 %	0,51 %	1,02 %	2,81 %
shoulder	0,38 %	0,64 %	1,28 %	2,30 %
hand	3,84 %	1,79 %	6,91 %	12,54 %
arm	0,90 %	0,63 %	1,41 %	2,94 %
finger	1,28 %	1,27 %	1,41 %	3,96 %
back	1,02 %	0,64 %	0,77 %	2,43 %
belly	0,77 %	0,25 %	0,26 %	1,28 %
leg	1,79 %	0,64 %	2,17 %	4,60 %
foot	3,32 %	2,30 %	3,84 %	9,46 %
knee	0,90 %	0,77 %	1,15 %	2,82 %
Разом	35,56 %	30,79 %	33,65 %	100 %

В англійській мові найбільш репрезентованим компонентом є *head* (9,46 %) у ПСИХІЧНІЙ ПОСТАСІ, а також у БІОФІЗИЧНІЙ *head* (4,86 %); в СОЦІАЛЬНІЙ ПОСТАСІ *hand* (6,91 %). Найменш представлений компонент *belly* (0,25 %) в ПСИХІЧНІЙ ПОСТАСІ та *belly* (0,26 %) у СОЦІАЛЬНІЙ ПОСТАСІ, в БІОФІЗИЧНІЙ ПОСТАСІ – компонент *shoulder* (0,38 %).

Таблиця 2

**Відсоткова репрезентація компонентів субфреймів
БІОФІЗИЧНА ПОСТАСЬ, ПСИХІЧНА ПОСТАСЬ
і СОЦІАЛЬНА ПОСТАСЬ у німецькій мові**

Компоненти	Біофізична іпостась	Психічна іпостась	Соціальна іпостась	Загальна к-сть
<i>Kopf</i>	3,87 %	12,61 %	5,01 %	21,49 %
<i>Haar</i>	0,43 %	1,58 %	0,72 %	2,72 %
<i>Ohr</i>	1,86 %	2,58 %	1,43 %	5,87 %
<i>Nase</i>	2,01 %	2,58 %	2,72 %	7,31 %
<i>Auge</i>	4,30 %	6,73 %	4,01 %	15,04 %
<i>Lippe</i>	0,72 %	0,57 %	0,57 %	1,86 %
<i>Zunge</i>	2,01 %	1,58 %	0,43 %	4,01 %
<i>Zahn</i>	1,58 %	0,57 %	0,72 %	2,87 %
<i>Nacken</i>	0,29 %	0,43 %	0,72 %	1,43 %
<i>Schulter, Achsel</i>	0,57 %	0,86 %	0,86 %	2,29 %
<i>Arm</i>	1,15 %	0,43 %	0,43 %	2,01 %
<i>Hand</i>	4,30 %	2,01 %	6,45 %	12,75 %
<i>Finger</i>	1,00 %	0,86 %	2,87 %	4,73 %
<i>Rücken</i>	0,57 %	0,86 %	1,29 %	2,72 %
<i>Bauch</i>	0,86 %	1,00 %	1,00 %	2,87 %
<i>Bein</i>	3,58 %	0,57 %	1,15 %	5,30 %
<i>Fuß</i>	0,86 %	0,43 %	1,43 %	2,72 %
<i>Knie</i>	0,43 %	0,57 %	1,00 %	2,01 %
Разом	30,37 %	36,82 %	32,81 %	100 %

У німецькій мові найбільш вживані соматизми *Kopf* в ПСИХІЧНІЙ ПОСТАСІ (12,61 %), *Hand* – в СОЦІАЛЬНІЙ ПОСТАСІ (6,45 %), *Hand* та *Auge* – у БІОФІЗИЧНІЙ ПОСТАСІ (4,30 %). Найменш представлені компоненти в БІОФІЗИЧНІЙ ПОСТАСІ: *Nacken* (0,29 %), *Haar*, *Knie* (0,43 %); у ПСИХІЧНІЙ ПОСТАСІ: *Fuß*, *Arm*, *Nacken* (0,43 %); у СОЦІАЛЬНІЙ ПОСТАСІ *Arm*, *Zunge* (0,43 %). Соматизм *Arm* в СОЦІАЛЬНІЙ ПОСТАСІ та в ПСИХІЧНІЙ ПОСТАСІ має однакову відсоткову частотність.

Таблиця 3

**Відсоткова репрезентація компонентів субфреймів
БІОФІЗИЧНА ПОСТАСЬ, ПСИХІЧНА ПОСТАСЬ
і СОЦІАЛЬНА ПОСТАСЬ в українській мові**

Компоненти	Біофізична іпостась	Психічна іпостась	Соціальна іпостась	Загальна к-сть
<i>голова</i>	3,36 %	7,52 %	3,52 %	14,4 %
<i>волосся</i>	1,60 %	0,48 %	0,16 %	2,24 %
<i>вухо</i>	1,44 %	2,72 %	0,64 %	4,80 %
<i>ніс</i>	3,04 %	2,72 %	3,04 %	8,80 %
<i>око</i>	3,04 %	2,56 %	1,76 %	7,36 %
<i>губи, вуста</i>	1,44 %	1,12 %	1,92 %	4,48 %
<i>язик</i>	3,68 %	1,76 %	1,12 %	6,56 %
<i>зуби</i>	1,92 %	2,08 %	2,72 %	6,72 %
<i>шия</i>	2,40 %	0 %	2,88 %	5,28 %
<i>плечі</i>	2,72 %	1,28 %	1,44 %	5,44 %
<i>рука</i>	3,84 %	2,40 %	7,20 %	13,44 %
<i>палець</i>	2,08 %	0,32 %	0,96 %	3,36 %
<i>спина</i>	1,92 %	0,80 %	0,64 %	3,36 %
<i>живіт</i>	1,60 %	0,80 %	0 %	2,40 %
<i>нога</i>	6,24 %	1,76 %	1,60 %	9,60 %
<i>коліно</i>	0,64 %	0,16 %	0,96 %	1,76 %
Разом	40,96 %	28,48 %	30,56 %	100 %

В українській мові найбільшу відсоткову частотність мають такі компоненти: *голова* (7,52 %) у ПСИХІЧНІЙ ПОСТАСІ; *нога* (6,24 %) у БІОФІЗИЧНІЙ ПОСТАСІ; *рука* (7,20 %) у СОЦІАЛЬНІЙ ПОСТАСІ. Найменш представленими компонентами є *коліно* (0,64 %) у БІОФІЗИЧНІЙ ПОСТАСІ; *шия* (0 %) та *коліно* (0,16 %) у ПСИХІЧНІЙ ПОСТАСІ; *живіт* (0 %) та *коліно* (1,76 %) у СОЦІАЛЬНІЙ ПОСТАСІ.

Таблиця 4

Відсоткова репрезентація компонентів субфреймів БІОФІЗИЧНА ПОСТАСЬ, ПСИХІЧНА ПОСТАСЬ і СОЦІАЛЬНА ПОСТАСЬ у російській мові

Компоненти	Біофізична іпостась	Психічна іпостась	Соціальна іпостась	Загальна к-сть
<i>голова</i>	3,74 %	7,33 %	4,84 %	15,91 %
<i>волосся</i>	2,81 %	1,25 %	1,40 %	5,46 %
<i>ухо, уши</i>	1,09 %	2,65 %	1,09 %	4,83 %
<i>нос</i>	1,72 %	0,94 %	1,09 %	3,75 %
<i>глаз</i>	2,96 %	4,99 %	2,35 %	10,30 %
<i>губы, уста</i>	0,78 %	1,25 %	0,31 %	2,34 %
<i>язык</i>	3,74 %	3,12 %	0,62 %	7,48 %
<i>зубы</i>	1,25 %	1,56 %	1,09 %	3,90 %
<i>шея</i>	1,25 %	0 %	2,65 %	3,90 %
<i>плечи</i>	2,03 %	0,31 %	2,34 %	4,68 %
<i>рука</i>	5,30 %	2,81 %	8,11 %	16,22 %
<i>палец (перст)</i>	2,81 %	1,40 %	2,50 %	6,71 %
<i>спина</i>	0,31 %	0,47 %	1,56 %	2,34 %
<i>живот</i>	0,47 %	0,315 %	0 %	0,78 %
<i>нога</i>	5,15 %	1,72 %	3,43 %	10,30 %
<i>колени</i>	0 %	0,47 %	0,62 %	1 %
Разом	35,41 %	30,58 %	34,01 %	100 %

У російській мові найбільше представлений компонент *голова* (7,33 %) у ПСИХІЧНІЙ ПОСТАСІ та 4,84 % у СОЦІАЛЬНІЙ ПОСТАСІ, а також компонент *рука* (5,30 %) у БІОФІЗИЧНІЙ ПОСТАСІ. Найменшу відсоткову частотність мають соматизми *колени* (0 %) та *спина* (0,31 %) у БІОФІЗИЧНІЙ ПОСТАСІ; *шея* (0 %) та *плечі* (0,31 %) у ПСИХІЧНІЙ ПОСТАСІ; *живот* (0 %) та *губи, уста* у СОЦІАЛЬНІЙ ПОСТАСІ.

Відсоткова репрезентація соматизмів у складі ФОАК показує, що в усіх мовах, які зіставляються, перевага надається тим соматизмам, що забезпечують розумову діяльність. В англійській, німецькій, українській і російській мовах компонент англ. *head* (9,46 %); нім. *Kopf* (12,61 %); укр. *голова* (7,52 %); рос. *голова* (7,33 %) мають один ранг, представлені в ПСИХІЧНІЙ ПОСТАСІ, але їхня відсоткова частотність різна.

Висновки. Отже, людське тіло виступає як певний орієнтир у просторі. Наведені таблиці демонструють важливість кожного елемента для різномовних культур, що відображає сприйняття світу.

Неспівпадіння відсоткового співвідношення свідчить про унікальність, етноспецифічність кожної картини світу, зокрема англійської, німецької, української і російської, яка демонструється у фразеологічних одиницях з антропним компонентом для опису біофізичних, психічних і соціальних особливостей людини.

Подальші перспективи дослідження пов'язані з аналізом фразеологізмів з антропним компонентом, які вербалізують концепт ЛЮДИНА на матеріалі інших західногерманських і східнослов'янських мов.

Література:

1. Буянова Л.Ю., Коваленко Е.Г. Русский фразеологизм как ментально-когнитивное средство языковой концептуализации сферы моральных качеств личности. М.: «Флинта»; «Наука», 2012. 184 с.
2. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. М.: «Русский язык», 1990. 247 с.
3. Голубовская И.А. Этнические особенности языковых картин мира: монография. Киев: ВПЦ «Київський ун-т», 2002. 293 с.
4. Дем'яненко Н.Б. Фразеологічні одиниці на позначення вольових рис характеру у польській, українській та російській мовах. Мовні і концептуальні картини світу: наук. журн. 2013. Вип. 43 (1). С. 299–305.
5. Джелілов А.А. Когнітивна діяльність людини в кримськотатарській, англійській та українській фразеології: автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.15 – «Загальне мовознавство». Донецьк, 2011. 20 с.
6. Левченко О.П. Фразеологічна символіка: лінгвокультурологічний аспект: монографія. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2005. 352 с.
7. Маслова В.А. Лингвокультурология: монография. М.: «Академия», 2001. 208 с.
8. Мельник Л.В. Культурно-національна конотація українських фразеологізмів: дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 – «Германські мови». Луганськ, 2001. 206 с.
9. Мізін К.І. Зіставно-лінгвокультурологічне вивчення усталених порівнянь криз призму просторового коду культури (на матеріалі англійської, німецької, української та російської мов). Jazykowi obraz swiata slowian a kultura: збірн. наук. ст. Lublin, Rowne: FOP Oros O., 2010. Т. 2. С. 11–19.
10. Мокиєнко В.М. Славянская фразеология. 2-е изд., испр. и доп. М.: «Высшая школа», 1989. 286 с.
11. Огуй О.Д. Мовна картина світу: проблема організації складників. Мовознавство: збірн. наук. ст. 2013. № 4. С. 15–26.
12. Олійник С.В. Оцінні фразеологічні одиниці в англійській та українській мовах: лінгвокогнітивний аспект: дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.17 – «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство». Донецьк, 2008. 243 с.
13. Петров О.О. Об'єктивація лінгвокультурних концептів ЩЕДРИСТЬ-СКУПІСТЬ у германських і слов'янських мовах: зіставний аспект: автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.17 – «Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство». Одеса, 2017. 20 с.
14. Потебня А.А. Мысль и язык. М.: «Лабиринт», 1999. 300 с.
15. Wierzbicka A. Understanding Cultures through Their Key Words (English, Russian, Polish, German, and Japanese). New York: Oxford University Press, 1997. 328 p.

Лексикографічні джерела:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови: словник-довідник / Голов. ред. В.Т. Бусел, редактори-лексикографи: В.Т. Бусел, М.Д. Василюга-Дерибас, О.В. Дмитрієв, Г.В. Латник, Г.В. Степенко. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Грінченко Б.Д. Словник української мови / упор. з дод. влас. матеріалу Б.Д. Грінченко: в 4-х т. Київ: Редакція журналу «Кієвская старина», 1907–1909. 2971 с.
3. Мокиєнко В.М., Никитина Т.Г. Большой словарь русских поговорок. М.: ОЛМА Медиа Групп, 2007. 785 с.
4. Толковый словарь русского языка Ожегова: он-лайн словарь. URL: <http://www.onlinedics.ru/slovar/ojegov.html> (дата звернення: 19.10.2016).
5. Фразеологічний словник української мови. Словопедія. URL: <http://slovoopedia.org.ua/49/53392-0.html> (дата звернення: 25.11.2015).
6. Andreas C. PONS Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache/ Ernst Klett Sprachen GmbH, 2008. 2509 p.
7. Dicipedia. Wörterbuch. URL: <http://dicipedia.com/dic-de-ru-essent-term-12365.htm> (дата звернення: 02.11.2014).
8. Macmillan Dictionary. Educational resource. URL: <https://www.macmillandictionary.com> (дата звернення: 02.11.2014).
9. Peckham Aaron. Mo' Urban Dictionary: Ridonkulous Street Slang Defined / Publisher Andrews McMeel Publishing, 2005. 352 p.

Хмара В. В. Вербалізація концепта ЧЕЛОВЕК в восточнославянських і западногерманських мовах засобами фразеологізмів з антропним компонентом

Анотація. В статті пропонується сопоставительний аналіз фразеологізмів з антропним компонентом, які вербалізують концепт ЧЕЛОВЕК в російській, українській, німецькій та англійській мовах, з метою показати ізоморфні та алломорфні риси в чотирьох лінгвокультурах.

Ключевые слова: концепт, фразеологізм, антропний компонент, фрейм.

Khmara V. Verbalization of concept HUMAN BEING in East Slavic and West Germanic languages by means of Phraseological Units with anthropic element

Summary. This article offers comparative analysis of Phraseological Units with anthropic element, which verbalize concept HUMAN BEING in Russian, Ukrainian, German and English. The purpose of this article is to show isomorphic and allomorph features in four linguistic cultures.

Key words: concept, Phraseological Unit, anthropic element, frame.